

PRÁVO NA SPRAVODLIVÝ PROCES – KONTRADIKTÓRNOSŤ KONANIA

Napriek tomu, že ustanovenia Civilného sporového poriadku upravujúce konanie o sťažnosti explicitne nezakotvujú povinnosť súdu doručiť sťažnosť, prípadne vyjadrenie k sťažnosti alebo ďalšie podanie protistrane ani povinnosť umožniť stranám vyjadriť sa k takýmto podaniam, výslovná absencia takejto právnej úpravy týkajúcej sa potreby vytvorenia priestoru sporovým stranám na oboznámenie sa s podaniami protistrany a možnosti vyjadriť sa neznamena, že v sťažnostnom konaní podľa § 239 a nasl. Civilného sporového poriadku sa princíp kontradiktórnosti neuplatňuje.

Nedoručením sťažnosti podanej proti uzneseniu vyššieho súdneho úradníka protistrane dochádza k porušeniu princípu kontradiktórnosti konania ako súčasti práva na spravodlivý proces.

(Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky č. k. I. ÚS 258/2021 z 29. septembra 2021)

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Rastislava Kaššáka (sudca spravodajca) a sudcov Jany Baricovej a Miloša Maďara v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľky obchodnej spoločnosti **Metrostav a. s.**, Koželužská 2450/4, Praha 8, Česká republika, IČO 00 014 915, podnikajúca na území Slovenskej republiky prostredníctvom organizačnej zložky Metrostav a. s. – organizačná zložka Bratislava, Mlynské Nivy 68, Bratislava, IČO 31 792 693, zastúpenej Tomášek & partners, s. r. o., Rožňavská 2, Bratislava, v mene ktorej koná advokát a konateľ JUDr. Juraj Tomášek, proti uzneseniu Okresného súdu Bratislava II č. k. 42 Cb 196/2015-1134 z 15. apríla 2020 a jeho vydaniu predchádzajúcemu postupu takto

r o z h o d o l :

1. Uznesením Okresného súdu Bratislava II č. k. 42 Cb 196/2015-1134 z 15. apríla 2020 a jeho vydaním predchádzajúcim postupom **boli porušené** základné právo sťažovateľky na súdnu a inú právnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
2. Uznesenie Okresného súdu Bratislava II č. k. 42 Cb 196/2015-1134 z 15. apríla 2020 **zrušuje a vec mu vracia** na ďalšie konanie.
3. Okresný súd Bratislava II **je povinný** nahradiť sťažovateľke trovy konania **450,29 eur** a zaplatiť ich jej právnomu zástupcovi do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
4. Vo zvyšnej časti ústavnej sťažnosti **nevyhovuje**.

O d ô v o d n e n i e :**I.****Ústavná sťažnosť sťažovateľky a skutkové okolnosti prípadu**

1. Sťažovateľka sa ústavnou sťažnosťou doručou Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) 23. júna 2020 domáha vyslovenia porušenia základného práva

vlastniť majetok podľa čl. 20 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), základného práva na súdnu a inú právnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) uznesením Okresného súdu Bratislava II (ďalej len „okresný súd“) č. k. 42 Cb 196/2015-1134 z 15. apríla 2020 (ďalej aj „napadnuté uznesenie okresného súdu“) a postupom, ktorý predchádzal jeho vydaniu. Napadnuté uznesenie navrhuje zrušiť a vec vrátiť okresnému súdu na ďalšie konanie a priznať jej náhradu trov konania vzniknutých v konaní pred ústavným súdom. Uznesením ústavného súdu č. k. I. ÚS 258/2021-15 z 29. júna 2021 bola ústavná sťažnosť sťažovateľky prijatá na ďalšie konanie v celom rozsahu podľa § 56 ods. 5 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“).

2. Z ústavnej sťažnosti, jej príloh a obsahu predloženého súdneho spisu okresného súdu vyplýva, že sťažovateľka vo veci samej vystupovala v procesnom postavení žalovanej proti žalobkyni obchodnej spoločnosti NOVES okná, a. s., Radlinského 24, Spišská Nová Ves, IČO 31 683 789 (ďalej aj „žalobkyňa“ alebo „zúčastnená osoba“), v konaní pred okresným súdom vedenom pod sp. zn. 42 Cb 196/2015 o zaplatenie 70 813,56 eur s príslušenstvom.

3. Vo veci samej bolo rozhodnuté rozsudkom Krajského súdu v Bratislave č. k. 4 Cob 113/2018-1072 zo 6. decembra 2018, ktorým bol potvrdený rozsudok prvoinštančného okresného súdu pod č. k. 42 Cb 196/2015-905 zo 17. októbra 2017 a sťažovateľke bolo priznané proti žalobkyni právo na náhradu trov konania v rozsahu 85 %. Následne vyšší súdny úradník uznesením č. k. 42 Cb 196/2015-1118 z 2. júla 2019 (ďalej len „uznesenie vyššieho súdneho úradníka“) rozhodol o výške trov konania v sume 14 056,20 eur z titulu trov prvoinštančného konania a v sume 12 031,63 eur z titulu odvolacieho konania. Okresný súd napadnutým uznesením zmenil uznesenie vyššieho súdneho úradníka v jeho výroku č. I v neprospech sťažovateľky, a to tak, že žalobkyňu zaviazal sťažovateľke zaplatiť náhradu trov prvoinštančného konania vo výške 10 931,54 eur (namiesto pôvodne priznanej sume 14 056,20 eur, pozn.). Vo zvyšnej časti sťažnosť žalobkyne zamietol.

4. Okresný súd sa stotožnil s námietkou žalobkyne týkajúcou sa písomného podania sťažovateľky – uplatnenie nároku ako procesnej obrany in eventum z 5. januára 2017 a tiež s námietkou týkajúcou sa náhrady trov právneho zastúpenia za účasť na pojednávaní konanom 12. januára 2017. Zároveň dospel k záveru o neúčelnosti hotových výdavkov vynaložených sťažovateľkou na vypracovanie znaleckého posudku určujúceho obvyklú hodnotu stavebných výrobkov, pretože tento znalecký posudok bol pre rozhodnutie vo veci samej absolútne irelevantný. Na základe toho dospel k záveru o priznaní trov sťažovateľke v rámci prvoinštančného konania vo výške 85 % z celkovej sumy 12 860,63 eur (pozostávajúcich z náhrady zaplateného súdneho poplatku za podaný odpor a z náhrady trov právneho zastúpenia, pozn.), teda v sume 10 931,54 eur. Námietky žalobkyne týkajúce sa trov odvolacieho konania okresný súd vyhodnotil ako nedôvodné a v tejto časti preto sťažnosť žalobkyne zamietol.

II.

Argumentácia sťažovateľky

5. Sťažovateľka v ústavnej sťažnosti argumentuje, že napadnutým uznesením (konkrétne jeho výrokom č. I, pozn.) a postupom okresného súdu predchádzajúcim jeho vydaniu došlo k porušeniu jej v záhlaví tohto rozhodnutia uvedených práv tým, že pred vydaním napadnutého

uznesenia jej ako sporovej strane nebola okresným súdom doručená sťažnosť žalobkyne podaná proti uzneseniu vyššieho súdneho úradníka, pričom išlo o relevantné podanie a nemožnosť vyjadriť sa k nemu malo za následok aj zjavnú vecnú nesprávnosť napadnutého uznesenia.

III.

Vyjadrenie okresného súdu, zúčastnenej osoby a replika sťažovateľky

III.1. Vyjadrenie okresného súdu:

6. Okresný súd vo svojom vyjadrení sp. zn. 1 Spr 81/2021 doručenom ústavnému súdu 19. júla 2021 uviedol, že z pozície orgánu riadenia a správy súdu (z pozície predsedu súdu, pozn.) sa nemôže vyjadrovať a hodnotiť procesnoprávny postup a rozhodovaciu činnosť sudcov v konkrétnych konaniach.

III.2. Vyjadrenie zúčastnenej osoby:

7. Ústavný súd upovedomil žalobkyňu ako zúčastnenú osobu o podanej ústavnej sťažnosti sťažovateľky (§ 126 zákona o ústavnom súde) a umožnil jej vyjadriť sa k nej. Zúčastnená osoba v lehote stanovenej ústavným súdom stanovisko nezaslala, čím nevyužila právo vyjadriť sa.

III.3. Replika sťažovateľky:

8. Sťažovateľke bola daná možnosť vyjadriť sa k stanovisku okresného súdu sp. zn. 1 Spr 81/2021 doručenému ústavnému súdu 19. júla 2021. V lehote stanovenej ústavným súdom sťažovateľka stanovisko nezaslala, čím nevyužila právo vyjadriť sa.

IV.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

9. Sťažovateľka ústavnou sťažnosťou namieta porušenie jej základného práva vlastníť majetok podľa čl. 20 ods. 1 ústavy, základného práva na súdnu a inú právnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, ako aj práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, argumentujúc tým, že nedoručením sťažnosti žalobkyne sťažovateľke pred vydaním napadnutého uznesenia bolo porušené jej právo na spravodlivé súdne konanie zahrňujúce aj právo na kontradiktórnosť konania, pretože na základe tejto sťažnosti žalobkyne došlo k zníženiu náhrady trov konania, a to v neprospech sťažovateľky, teda išlo o relevantné podanie, na ktoré sťažovateľka nemohla nijak reagovať.

10. V zmysle konštantnej judikatúry ústavný súd nie je súčasťou systému všeobecných súdov, ale podľa čl. 124 ústavy je nezávislým súdnym orgánom ochrany ústavnosti, preto nie je zásadne oprávnený preskúmať a posudzovať právne názory všeobecného súdu ani jeho posúdenie skutkovej otázky. Úlohou ústavného súdu totiž nie je zastupovať všeobecné súdy, ktorým predovšetkým prislúcha interpretácia a aplikácia zákonov. Úloha ústavného súdu sa obmedzuje na kontrolu zlučiteľnosti účinkov takejto interpretácie a aplikácie s ústavou alebo kvalifikovanou medzinárodnou zmluvou o ľudských právach a základných slobodách. Posúdenie veci všeobecným súdom sa môže stať predmetom kritiky zo strany ústavného súdu iba v prípade, ak by závery, ktorými sa všeobecný súd vo svojom rozhodovaní riadil, boli zjavne neodôvodnené alebo arbitrárne, a tak z ústavného hľadiska neospravedlňiteľné a neudržateľné, a zároveň by mali za následok porušenie základného práva alebo slobody (m. m. I. ÚS 84/2020).

11. Úlohou ústavného súdu bolo v danej veci preskúmať, či požadované limity spravodlivého súdneho konania boli v prípade sťažovateľky dodržané a či okresný súd napadnutým uznesením a postupom, ktorý predchádzal jeho vydaniu, nezasiahol do už uvedených ústavou a dohovorom garantovaných práv sťažovateľky.

IV.1. K namietanému porušeniu práva na spravodlivé súdne konanie:

12. Článok 46 ods. 1 ústavy je vyjadrením základného práva domáhať sa súdnej ochrany. Tento článok ústavy je primárnou ústavnou bázou pre zákonom upravené konanie súdov a iných orgánov Slovenskej republiky príslušných na poskytovanie právnej ochrany, a tým aj „bránou“ do ústavnej úpravy jednotlivých aspektov práva na súdnu a inú právnu ochranu. Zároveň v zmysle čl. 51 ods. 1 ústavy sa možno domáhať práv podľa čl. 46 ústavy len v medziach zákonov, ktoré toto ustanovenie vykonávajú, pričom však v súlade s čl. 152 ods. 4 ústavy musí byť výklad a uplatňovanie ústavných zákonov, zákonov a ostatných všeobecne záväzných právnych predpisov v súlade s ústavou, a súčasne v zmysle čl. 154c ods. 1 ústavy majú príslušné medzinárodné zmluvy vrátane dohovoru prednosť pred zákonom, ak zabezpečujú väčší rozsah ústavných práv a slobôd (I. ÚS 234/2020).

13. Princíp rovnosti účastníkov konania (resp. strán v spore) tvorí základný definičný prvok práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a je nevyhnutnou súčasťou každého právneho štátu, ktorý sa k tomuto princípu hlási prostredníctvom čl. 1 ods. 1 ústavy. Rovnosť účastníkov konania súd zabezpečuje vytvorením rovnakých procesných možností na uplatnenie ich práv a plnenie ich povinností. Podstata tejto ústavnej zásady spočíva v tom, že všetci účastníci civilného konania majú rovnaké procesné práva a povinnosti, ktoré sa uplatňujú a plnia za rovnakých procesných podmienok bez zvýhodnenia alebo diskriminácie niektorej z procesných strán. Nerozhoduje procesné postavenie alebo procesná pozícia účastníka, nie je podstatné ani to, ktorý z účastníkov sa stane žalobcom a ktorý z účastníkov je žalovaný (I. ÚS 105/2021).

14. Na účel posúdenia opodstatnenosti uplatnenej sťažnostnej námietky sťažovateľky sa ústavný súd oboznámil s obsahom vyžiadaného súdneho spisu okresného súdu. Zistil, že okresný súd rozhodol o sťažnosti žalobkyne (okresnému súdu doručenej 23. júla 2019, pozn.) smerujúcej proti uzneseniu vyššieho súdneho úradníka bez toho, aby táto sťažnosť bola doručená sťažovateľke, resp. jej právnenému zástupcovi. Z obsahu súdneho spisu okresného súdu zároveň vyplýva, že sťažnosť žalobkyne bola sťažovateľke doručovaná až spolu s napadnutým uznesením.

15. Napriek tomu, že ustanovenia Civilného sporového poriadku (ďalej aj „CSP“) upravujúce konanie o sťažnosti explicitne nezakotvujú povinnosť súdu doručiť sťažnosť, prípadne vyjadrenie k sťažnosti alebo ďalšie podanie protistrane ani povinnosť umožniť stranám vyjadriť sa k takýmto podaniam, absencia takejto právnej úpravy týkajúcej sa potreby vytvorenia priestoru sporovým stranám na oboznámenie sa s podaniami protistrany a možnosti vyjadriť sa však ešte neznamená, že v sťažnostnom konaní podľa § 239 a nasl. CSP sa princíp kontradiktórnosti neuplatňuje. Uvedený právny názor bol pritom ústavným súdom opakovane konštatovaný v rámci jeho rozhodovacej činnosti (napr. II. ÚS 210/2018, III. ÚS 220/2018, IV. ÚS 335/2020, I. ÚS 105/2021).

16. V tomto smere ústavný súd zároveň odkazuje na judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej aj „ESLP“) definujúcu obsah princípu rovnosti zbraní požiadavkou, aby každej procesnej strane bola daná primeraná možnosť predniesť svoju záležitosť za podmienok, ktoré ju nestavajú do podstatne nevýhodnejšej situácie, než v ktorej je protistrana (napr.

rozhodnutie vo veci De Haes a Gijssels proti Belgicku z 24. 2. 1997, sťažnosť č. 19983/92, bod 53 alebo Ankerl proti Švajčiarsku z 23. 10. 1996, sťažnosť č. 17748/91, bod 38). Právo na kontradiktórne konanie znamená, že procesné strany musia dostať príležitosť nielen predložiť všetky dôkazy potrebné na to, aby ich návrh uspel, ale i zoznámiť sa so všetkými ďalšími dôkazmi a pripomienkami, ktoré boli predložené s cieľom ovplyvniť rozhodnutie súdu a vyjadriť sa k nim (rozhodnutie ESLP zo 4. 6. 2002 vo veci Komanický proti Slovenskej republike, sťažnosť č. 32106/96, body 45 a 46). Európsky súd pre ľudské práva však vo svojej rozhodovacej činnosti súčasne konštatoval, že zásada kontradiktórnosti nemá absolútny charakter a nejde o porušenie práva na spravodlivý proces, ak by vyjadrenie nemalo vplyv na výsledok konania (rozhodnutie ESLP vo veci Sarkocy proti Slovenskej republike z 22. 9. 2020, sťažnosť č. 36446/17).

17. S poukazom na vlastnú rozhodovaciu činnosť, ako aj judikatúru ESLP tak ústavný súd uzatvára, že princíp kontradiktórnosti nachádza uplatnenie tiež v konaní o sťažnosti podľa § 239 až § 250 CSP, ktorú síce nie je možné z hľadiska jej umiestnenia v systematike a štruktúre Civilného sporového poriadku považovať za jeden z opravných prostriedkov normovaných v štvrtej časti zákona, ale nepochybne ide o účinný prostriedok nápravy v zmysle čl. 13 dohovoru (k tomu pozri PL. ÚS 10/2019). Z doktrínálneho hľadiska je sťažnosť koncipovaná ako osobitný prostriedok procesnej obrany proti definovaným uzneseniam (teda podľa § 239 ods. 1 CSP proti uzneseniam súdu prvej inštancie vydaným súdnym úradníkom, pozn.).

18. V okolnostiach danej veci preto ústavný súd považoval za dôvodnú námietku sťažovateľky, že nedoručením sťažnosti žalobkyne podanej proti uzneseniu vyššieho súdneho úradníka, na základe ktorej okresný súd vydal napadnuté uznesenie, ktorým zmenil uznesenie vyššieho súdneho úradníka v jeho výroku č. I (náhrada trov provoinštančného konania, pozn.) v neprospech sťažovateľky, okresný súd znemožnil sťažovateľke zaujať k obsahu tejto sťažnosti stanovisko a reagovať tak na relevantné argumenty žalobkyne. Ponechanie priestoru na opozitné vyjadrenie je pritom naliehavé najmä vtedy, ak súd na podklade argumentácie podanej sťažnosti indikuje možnosť zmeniť rozhodnutie v neprospech protistrany (IV. ÚS 16/2021). Uvedeným postupom okresného súdu tak došlo k porušeniu princípu kontradiktórnosti konania ako súčasť práva na spravodlivý proces.

19. Vzhľadom na uvedené ústavný súd dospel k záveru, že napadnutým uznesením okresného súdu a postupom, ktorý predchádzal jeho vydaniu, došlo k porušeniu práva sťažovateľky na spravodlivé súdne konanie, preto ústavný súd rozhodol tak, ako je uvedené v bode 1 výroku nálezu.

20. Ústavný súd v súvislosti s návrhom sťažovateľky na zrušenie napadnutého uznesenia a vrátenie veci okresnému súdu dospel k záveru, že pre dosiahnutie nápravy vo veci je nevyhnutné, aby tomuto návrhu vyhovel (bod 2 výroku nálezu). Po vrátení veci je okresný súd povinný opätovne rozhodnúť o sťažnosti žalobkyne s tým, že podľa § 134 ods. 1 zákona o ústavnom súde je v ďalšom konaní viazaný právnym názorom ústavného súdu vyjadreným v tomto náleze.

IV.2. K namietanému porušeniu základného práva vlastníť majetok:

21. Pokiaľ ide o sťažovateľkou namietané porušenie základného práva vlastníť majetok podľa čl. 20 ods. 1 ústavy, ústavný súd sa riadil princípom minimalizácie svojich zásahov do právomoci všeobecných súdov, rozhodnutia ktorých sú v konaní o ústavnej sťažnosti podľa čl. 127 ods. 1 ústavy preskúmané. V súlade so svojou doterajšou judikatúrou vychádzal z toho, že v nadväznosti na vyslovenie porušenia základného práva sťažovateľky podľa čl. 46

ods. 1 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru napadnutým uznesením okresného súdu a jeho zrušením sa otvára priestor na to, aby sa okresný súd po vrátení veci v ďalšom konaní sám vysporiadal s ochranou uvedeného práva hmotnoprávneho charakteru. V tejto časti preto ústavnej sťažnosti sťažovateľky nevyhovelo (bod 4 výroku nálezu).

V.

Trovy konania

22. Ústavný súd priznal sťažovateľke (§ 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde) nárok na náhradu trov konania v celkovej sume 450,29 eur (bod 3 výroku nálezu).

23. Pri výpočte trov právneho zastúpenia sťažovateľky ústavný súd vychádzal z vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov [(ďalej len „vyhláška“); § 11 ods. 3, § 13a, § 16 ods. 3 vyhlášky]. Základná sadzba odmeny za úkon právnej služby uskutočnený v roku 2020 je 177 eur a hodnota režijného paušálu je 10,62 eur. Sťažovateľke vznikol nárok na náhradu trov konania za dva úkony právnej služby uskutočnené v roku 2020 (prevzatie a príprava zastúpenia a podanie ústavnej sťažnosti). Celkovo sťažovateľke vznikol nárok na náhradu trov v sume 375,24 eur. Priznanú odmenu ústavný súd zvýšil o 20 % daň z pridanej hodnoty (ďalej len „DPH“), t. j. o sumu 75,05 eur, pretože právny zástupca sťažovateľky je platiteľom DPH (§ 18 ods. 3 vyhlášky).

24. Priznanú náhradu trov právneho zastúpenia je okresný súd povinný uhradiť na účet právneho zástupcu sťažovateľky (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 CSP) označeného v záhlaví tohto nálezu v lehote dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.